
INFLUENCE OF THE INTERNATIONAL MONETARY FUND AND GLOBALIZATION – ANALYSIS OF THE CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Aferdita Shabani
Halit Shabani, Ph.D

Abstract: Periods of increased globalization have tended to be associated with technological innovations that reduce transportation and communications costs and with generally rising standards of living. Moreover, countries that have embraced openness to the rest of the world have done better than those that have not. Nevertheless, globalization may also be associated with increased inequality and volatility, which may justify strengthening domestic safety nets and financial supervision and regulation, and enhancing international economic policy coordination.

The IMF helps to ensure economic gains from globalization by encouraging trade liberalization, reducing countries' vulnerability to crises, lending to them when they are in difficulty, and assisting them in putting in place structural reforms that help reduce poverty.

Keywords: Economic integration; Globalization; Trade liberalization; Trade; integration, International Economic Order, Financial Aspects of Integration.

УЧЕСТВО НА МЕЃУНАРОДЕН МОНЕТАРЕН ФОНД И ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА / АНАЛИЗА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Афердита Шабани
Д-р Халит Шабани

Апстракт: Периодот на зголемување на глобализацијата има тенденција да биде поврзан со технолошките иновации кои ги намалуваат трошоците за транспорт и врски и со општото зголемување на животниот стандард. Покрај тоа, земјите кои ја прифатија отвореноста кон светот се подобруваат од колку оние кои не се отворени. Сепак, глобализацијата исто така, може да биде поврзана со зголемената нееднаквост и нестабилност, која може да се оправда со зајакнување на домашната мрежа и финансиска супервизија, и регулатива и подобрување на меѓународна координација на економската политика.

ММФ помага да се обезбеди економски придобивки од глобализацијата, преку поттикнување на либерализација на трговијата, намалување на ранливоста на земјите во криза, нивно кредитирање, кога земјите се во тешкотии и им помага во реализирање на структурните реформи кои помагаат за намалување на сиромаштијата.

Клучни зборови: економска интеграција, глобализација, трговија, интеграција, меѓународен економски поредок, финансиски аспекти на интеграција.

ВОВЕД

Глобализација е термин кој се користи за да ги опише промените во општествата и светската економија како резултат на драматично зголемената трговија и културна размена. Во специфично економски контекст се однесува речиси исклучиво на ефектите на трговската либерализација, односно слободната трговија. Помеѓу 1910 и 1950, по серија на политички и економски проблеми и колапси значењето и интензитетот на трговската размена беа сведени на минимум. Во поствоен период на Втората светска војна, светската економија зајакна и драстично се зголеми, и сето тоа со помош на меѓународни економски институции и програми. Во периодот на 70-тите години ефектите на оваа размена станаа се повеќе видливи, односно се забележуваа и позитивните и негативните страни. Слободниот проток на стоки и капитал значи поголем избор за потрошувачите, повисоки животни стандарди и развој на економиите. Зголемениот обем на информации и нивната рамена доведува до поголемо разбирање на туѓите култури и до развој на вистинско мултикултурно глобално општество. Меѓународниот Монетарен Фонд (ММФ) ја дефинира глобализацијата како „растечка економска меѓузависност на држави ширум светот преку зголемен број и начини на прекугранична трансакција на стоки и служби, послободен интернационален економски проток и побрза и поширока дифузија на технологијата“

1. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА МЕЃУНАРОДЕН МОНЕТАРЕН ФОНД

Меѓународен монетарен фонд е формиран во 1944 година, и е еден од најстарите меѓународни финансиски институции. Во јули 1944 година, претставници од 44 земји на состанокот во Бретон Вудс (Bretton Woods), New Hampshire, донесоа план и ги потпишаа членовите од спогодбата за **Меѓународен монетарен фонд (ММФ)**. Системот утврден со Бретонвудскиот договор, е изграден врз основа на принципот на фиксни девизни курсеви наспроти американскиот долар и на непроменливата цена на златото - изразена во 35\$ за унца. Фондот се соочува со решавање на макроекономски проблеми, како што се меѓународните монетарни политики и стабилноста на девизните курсеви, но, и помош за земјите членки кога се соочуваат со проблеми во билансот на плаќања. Почнувајќи од деведесеттите години на минатиот век една од водечките одговорности на Фондот е промовирањето и одржувањето на финансиската стабилност во светот.

Непосредно по завршувањето на војната, осиромашените европски земји-членки на ММФ беа соочени со огромни потреби за увоз и ограничени можности за извоз. Но реално и можностите за помош во решавањето на овие структурни проблеми на светската економија со посредство на ММФ беа доста скромни. Средствата со кои располагаше ММФ беа 2,7 милијарди долари од САД и 6,8 милијарди долари од сите други извори (само за илустрација вкупно одобрените средства од Маршаловиот план изнесуваа 12,5 милијарди долари), со што тој беше без поголемо влијание врз светските економски текови. Но кон средината на педесеттите години од минатиот век европските економии беа веќе заздрави во значителна мера. Нивниот извоз беше во разумен сооднос со увозот, а незначителните разлики ММФ беше во состојба да ги покрива или да помогне во нивното совладување⁵⁷.

Со приемот во членството на ММФ за секоја земја беше определена квота базирана на нејзиниот економски потенцијал утврден според големината на нејзиниот БДП, обемот на нејзините девизни резерви и обемот на нејзината меѓународна размена. Висината на квотата ја определуваше и гласачката позиција на земјата и нејзината можност за задолжување кај Фондот (економскиот потенцијал на земјата подлежеше на преиспитување и ревизија на определените квоти на секои пет години)⁵⁸.

Секоја земја со пристапувањето кон ММФ беше должна во согласност со утврдената квота да уплати 25% од износот во злато и 75% во националната валута. Овие уплати претставуваа засекогаш депонирани средства кај ММФ, како заеднички валутен пул од кои се формираше неговиот финансиски потенцијал.

При користењето на средствата од Фондот централната банка на земјата (субјекти на овие трансакции беа централните банки на земјите) добиваше конвертибилна валута, за што беше условена да депонира еквивалентна вредност во националната валута до максимум двоен износ на нејзината определена квота во националната валута. Доколку земјите не би го имале таквиот извор на краткорочно финансирање за израмнување на нивните платно-билансни дефицити, тие би биле принудени да наметнуваат ригидна контрола на размената со странство, ограничувајќи ги купувањата од странство и со тоа нарушувајќи ги тековите на меѓународната трговска размена.

2. СТРУКТУРА И ЦЕЛИ НА МЕЃУНАРОДЕН МОНЕТАРЕН ФОНД

Членовите од спогодбата за ММФ беа под големо влијание на меѓувоеното искуство со финансиската и ценовната нестабилност, невработеноста и меѓународната економска дезинтеграција. Најголема дисциплина на монетарниот систем беше барањето девизните курсеви да бидат фиксни со доларот, кој, пак, беше фиксиран со златото. Доколку некоја централна банка, исклучувајќи го Системот за федералните резерви на САД, спроведување агресивна монетарна експанзија, би ги изгубила меѓународните резерви и би станала неспособна да одржи фиксен девизен курс на својата валута врзан во однос на доларот. Фиксните девизни курсеви беа сметани за повеќе од средство за наметнување на монетарната дисциплина на системот. Правилно или погрешно, меѓувоеното искуство архитектите на фондот ги убеди дека флукуирачките девизни курсеви беа причина за шпекулативната нестабилност и беа штетни за меѓународната трговија.

2.1. Основни цели на ММФ

⁵⁷ Proposal for an SDR Allocation – Background Information, International Monetary Fund, 1994

⁵⁸ Galbraith K. John „Novac“, Grmeč, Beograd, 1997

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Значи, со Спогодбата за формирање на ММФ основачките земји ги дефинираа неговите цели и задачи, кои до денес останаа речиси непроменети, а беа во функција на одржување макроекономска стабилност како на ниво на секоја земја-членка така и на ниво на економијата во светски рамки:

- обезбедување постојани консултации и соработка меѓу земјите-членки за решавање на меѓународните монетарни проблеми;
- поттикнување урамнотежен пораст на меѓународната размена за постигнување висока стапка на вработеност, пораст на реалниот доход и искористување на производствените ресурси на земјите-членки;
- обезбедување стабилност на девизните курсеви поддржувана со посебни девизни аранжмани и одбегнување конкурентска депресијација на валутите;
- воспоставување мултилатерален систем на меѓународни плаќања и отстранување на девизните ограничувања што го попречуваат порастот на меѓународната трговија;
- обезбедување краткорочни финансиски средства за корекција на краткорочните нарушувања во билансите на плаќањата.

2.2. Организациона структура на ММФ

Меѓународниот монетарен финансиски одбор е одговорен за советување и известување на Одборот на гувернери, како и за управување и моделирање на меѓународниот монетарен и финансиски систем.

Извршниот одбор на ММФ се состои од 24 директори кои ги координираат секојдневните активности на Фондот. Се состанува неколкупати неделно. Споменатите директори ги преставуваат сите земји членки, со тоа што пет членки на ММФ кои имаат највисока квота по автоматизам го поставуваат својот директор во Извршниот одбор на ММФ : САД, Јапонија, Германија, Франција и Велика Британија (од 1971 година се досега оваа група од пет земји е во истиот состав) а, уште на две други земји може да им биде дозволено да постават свои директори во Извршниот одбор на ММФ. Тоа се најчесто земји кои имаат висока квота и за чија валута постои голема побарувачка, најчесто Канада, Индија, Италија, и Саудиска Арабија. Неколку одбрани директори преставуваат само една економски силна земја членка како на пример Саудиска Арабија, Кина, Руската федерација додека останатите се групирани во групи од четири и повеќе земји членки. При формирањето на групите може да се користи регионалниот или лингвистичкиот критериум, но посебно правило не постои. При одлучувањето на Извршниот одбор секој директор контролира одредена сума од вкупните гласови на земјите членки кои ги преставува. Така на пример директорот на Екваторијална Гвинеја со гласовите на 24-те земји кои ги преставува имал учество од само 1,3%¹⁰ во вкупниот број гласови во Извршниот одбор, додека САД учествувале со 16,07% од вкупниот број гласови.

Моментално Република Македонија е во група од петнаесет земји членки¹¹ на чело со холандскиот директор Menno Snel. Македонија располага со 1,42612 гласови , додека групата во која се наоѓа има 165,49613 или 6,57%¹⁴ од вкупниот број гласови.

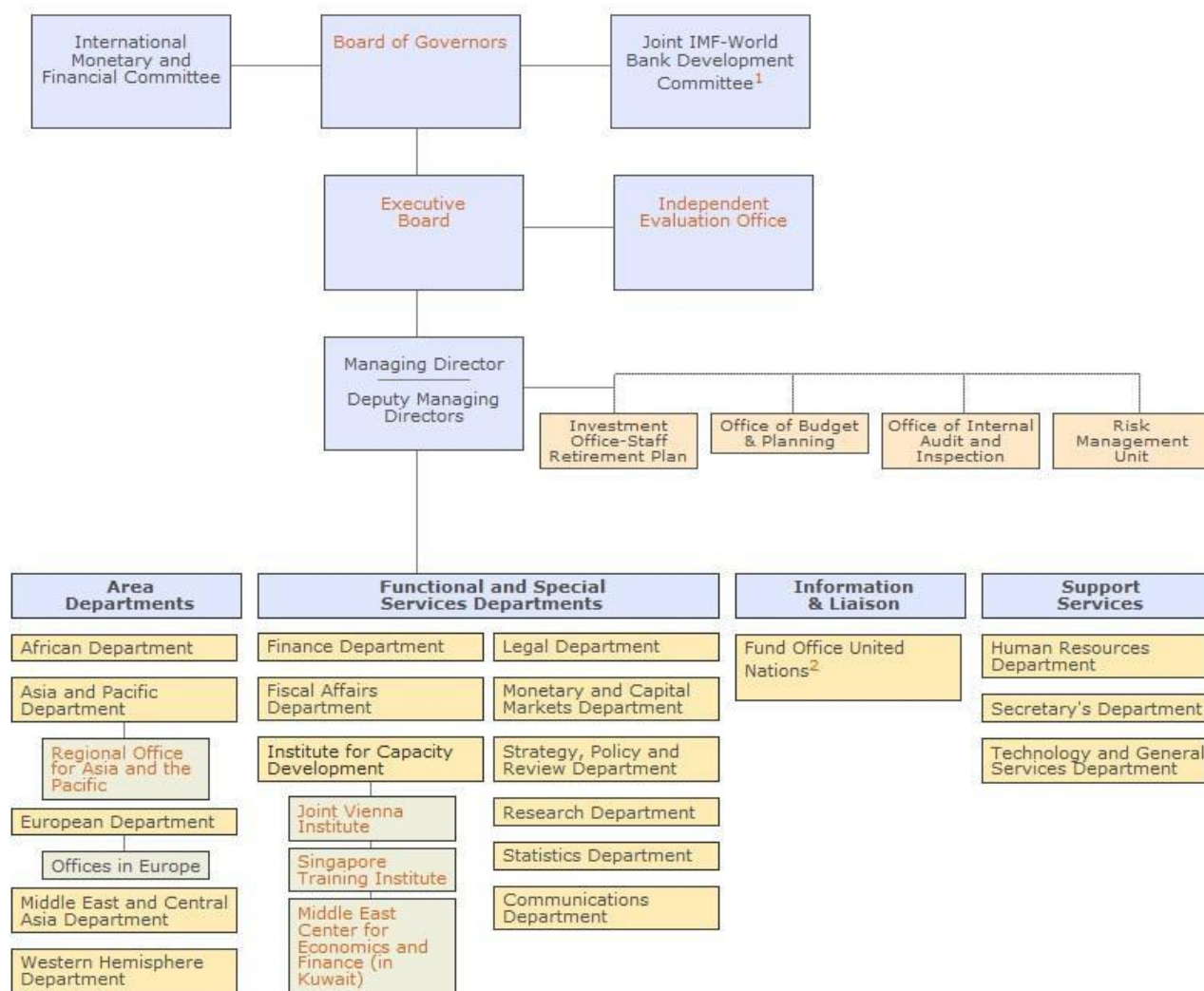
Извршниот Одбор третира широк спектар на прашања од оперативен и административен карактер, го избира генералниот директор, изготвува и издава годишни извештаи, ги раководи консултациите со земјите членки согласно членот IV од Статутот. Меѓународниот монетарен и финансиски одбор (IMFC – International Monetary and Financial Committee) ги насочува активностите на Извршниот одбор кои активности ги извршува персоналот на Фондот. При одлучувањето „доминира принципот на консензус кој во пракса го минимизира ризикот од конфронтации за одредени осетливи прашања помеѓу земјите членки и го промовира договорното одлучување како крајна цел “ Decision-making at the IMF, Септември 2005.

Генералниот директор на ММФ го предводи ММФ, претседава со Извршниот Одбор и е шеф на персоналот на ММФ, а му помагаат првиот заменик и уште два други заменици. Генералниот директор на ММФ го избира извршниот одбор и од основањето до денеска ММФ имал вкупно единаесет генерални директори сите од Европа , од 05.07.2011 година генерален директор на ММФ е францужинкатаCristine Legarde воедно и прва жена вршител на оваа функција⁵⁹.

⁵⁹ <http://www.imf.org/external/np/ins/english/about.html>

International Monetary Fund Organization Chart

Last Updated: November 26, 2014

3. КРЕДИТНИ ЛИНИИ НА МЕЃУНАРОДЕН МОНЕТАРЕН ФОНД

Основната задача и цел на ММФ, како што беше нагласено, е да одобрува краткорочни кредити за отстранување на краткорочните нерамнотежи во билансите на плаќањата на земјите-членки, како и да интервенира на девизниот пазар за поддршка на девизниот курс на националните валути (ММФ, како што беше истакнато, не одобрува кредити за реализација на конкретни развојни проекти). Во случаи кога одделни земји-членки се соочуваат со платно-билансни проблеми или имаат потреба од интервенција на девизниот пазар, имаат можност да користат заем чија висина зависи од висината на уплатената квота.

Земјите-членки главно се обраќаат до Фондот за да им одобри заем во странска валута, што можат да ја добијат во замена за соодветна противвредност од сопствената национална валута, со обврска позајмените средства да ги вратат во договорениот рок од три до пет години и со договорената камата со повторен откуп на домашната валута од Фондот, кога земјата ѝ ја продава конвертибилната валута на Фондот, сè додека Фондот повторно не стекне 75% од квотата на земјата во домашната валута.

Ова задолжување, познато како „задолжување врз основа на кредитна транша“, може да биде во висина на уплатената квота, од која само првата транша во износ од 25% од квотата се одобрува без посебни услови. Другите влечења се условени и за нив земјата мора да достави писмо на намери до Фондот во кое се

содржани мерките што земјата се обврзува да ги примени за да обезбеди макроекономска стабилност, урамнотежен биланс на плаќањата и стабилен курс на националната валута⁶⁰.

За разлика од овие директни позајмувања (вечења), „стендбај-аранжманите“ („stand-by“ – да поддржува) и „продолжените аранжмани“ се поврзани со одлуки на Фондот со кои на членките им се овозможува да користат средства во согласност со условите на одлуката во одреден временски период и до определен износ, а земјата-членка има обврска да изврши реоткуп на сопствената валута и за тоа да плаќа одреден надомест. Карактеристиките на „стендбај“ и „продолжените аранжмани“³² зависат од видот на платно-билансното нарушување и доколку е од краткорочен или од цикличен карактер, Фондот може да го одобри „стендбај-аранжманот“. Доколку е од среднорочен структурен карактер, потребни се средства над износот определен со „политиката на кредитните транши“ и тука Фондот може да одобри „продолжен аранжман“.

„Стендбај-аранжманот“ се одобрува на рок од една до две години, а „продолжениот аранжман“ на рок до три години. Реоткупот на сопствената валута кај „стендбај-аранжманите“ треба да се изврши во рок од три и пол до пет години, додека кај „проширените аранжмани“ од четири и пол до десет години.

Програмските цели на овие аранжмани се дизајнирани така што исплатите од страна на ММФ се условени со решавање на платно-билансните проблеми (политика на „условување“). Нивното одобрување е условено со преговори со Фондот, по кои земјата-членка подготвува писмо на намери во кое се содржани нејзините намери и политиките што ја сочинуваат макроекономската програма за периодот на траењето на финансискиот аранжман.

Фондот на тој начин сака да се осигури дека земјата ќе ги почитува мерките на економската политика договорени при доставувањето на писмото на намерите, односно Фондот ќе го одложи повлекувањето на договорената транша од кредитот до моментот на исполнувањето на условите од склучениот аранжман.⁶¹

Покрај „стендбај“ и „продолжените аранжмани“, за специфичните потреби на земјите-членки постојат можности и за други видови „купувања“ на средства од Фондот. Во овие видови спаѓаат „купувањата“ врз основа на спогодбите кои се карактеристични по поголемиот обем на средства што можат да се користат („enlarged access“), потоа аранжманите, односно кредитните линии за структурно приспособување („Structural adjustment facility - SAF“) и зголемените средства за структурно приспособување на земјите-членки со низок доход („Enhanced Structural Adjustment Facility - ESAF“), на кои им претходеше формирањето на Старателскиот фонд (Trust Fund), кој му овозможи на ММФ воведување на продолженото финансирање (Extended Fund Facility - EFF), наменето за најмалку развиените земји-членки со долги рокови на отплата (10 години), долг грејс-период (5 години) и ниски каматни стапки (0,5%), потоа кредитни линии за компензирање на негативните ефекти од дејства што се надвор од влијанието на земјите-членки, како на пример, пад на приходите од извоз, од туризам, од дознаките од странство или зголемување на трошоците од увоз (Compensatory and Contingency Financing Facility - CCF).

Од широката палета на облици на кредитна поддршка би можеле да се споменат средствата за системска трансформација (Systemic Transformation Facility - STF) на поранешните источноевропски земји од централноплански кон пазарни економии.

Кон крајот на деведесеттите години од минатиот век ESAF аранжманите беа заменети со кредити за намалување на сиромаштијата и за забрзување на развојот (Poverty Reduction and Growth Facility) на најсиромашните земји, при што како корисници на овој вид кредити се јавуваат и земјите од Југоисточна Европа, меѓу кои Албанија, Босна, па и Република Македонија.

Република Македонија по долгите преговори со ММФ во 2010 година стана првата земја-членка на која ѝ беше одобрена кредитна линија за претпазливост и ликвидност како нов финансиски инструмент на Фондот од арсеналот на флексибилните кредитни линии (Flexible Credit Line - FCL), наменет за земјите што имаат стабилни економски основи и политики и кои моментално немаат финансиски потреби, но се соочуваат со ризици, кои би можеле да доведат до такви потреби. За Република Македонија тоа е двогодишен кредитен аранжман, со кој на земјата ѝ се ставаат на располагање 400 милиони евра во првата и 80 милиони евра во втората година и, за разлика од „стендбај“, е без никакви посебни условености. Постои голема флексибилност на повлекувањето на средствата од кредитната линија, средствата можат да се користат кога

⁶⁰ *Former Yugoslav Republic of Macedonia : 2016 Article IV Consultation-Press Release; and Staff Report, November 21, 2016*

⁶¹ IMF Stand -By Arrangement, November 2010 , www.imf.org (посетено 20.11.2012)

финансиските власти ќе оценат дека е потребно да се задоволат одредени буџетски потреби или, пак, таа да се третира како механизам на претпазливост).⁶²

Тука е уште и обемната техничка и стручна помош на земјите-членки во финансиската, монетарната, правната и статистичката сфера.

4. РЕФОРМА НА ММФ ПОСЛЕ ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСИСКА КРИЗА

Анализирајќи ги причините за кризата, ММФ како потребно го изнесува следново: проширување и унапредување на набљудувачката улога на Фондот над глобалните економски и финансиски движења, посилна координација на економските политики,

Унапредување на регулативата и надзор над меѓународните финансиски институции, зголемување на јавните меѓународни ликвидни средства и кредити, примена на фискални стимулативни мерки кај земјите кои можат да ги применат без нарушување на фискалната одржливост, докапитализација на банките и изолирање на некавалитетната актива, подобрување на надзорот и сл.

Во таа насока за време на траење на економската криза ММФ, ги презеде следните чекори:

1.Обезбеди заеми во износ од повеќе од 160 милијарди долари, вклучувајќи и кредити за најсиромашните земји. Новите правила на заемите вклучуваа: зголемување на ресурсите, зголемување на границата на задолженост, нулта каматна стапка до крајот на 2011 година и флексибилни услови.

2.Рамките за кредитирање станаа пофлексибилни и подобро прилагодени на потребите на земјите.⁶³

3.За три пати се зголемени средствата за осигурување на финансиските извори, со цел да се ограничи ширењето на кризата, што беше одобрено од земјите на Г-20 групата.

4.Преку реформа на глобалната финансиска архитектура, извршено е и прилагодување на политиките и унапредување на регулативата.

5.Новиот формат на заеми од Фондот подразбира зголемен пристап до средствата на Фондот за земјите членки, поефикасен пристап во насока на отстранување на ограничувањата за задолжување, За економиите со солидни економски перформанси воведени се нови флексибилни кредитни линии, отстранување на нефлексибилните структурни услови, и нивно прилагодување согласно економските перформанси на земјата и различните околности.⁶⁴

6.Креирана е нова флексибилна кредитна линија за растечките пазари, според која исплатите не се поврзани во фази и не се поставуваат дополнителни услови откако ќе се одобри кредитот. Врз основа на оваа кредитна линија одобрени се кредити на Полска, Мексико и Колумбија во вкупен износ од 78 милијарди долари.⁴⁴

7.Почнувајќи од мај 2009 година, напуштени се структурните прилагодувања за сите кредити на ММФ, вклучително и за земјите со низок БДП, со тоа што остануваат да бидат дел од поддршката на ММФ, но само кога ќе се оцени дека е тоа неопходно за конкретна земја.

• 8.Економските прилагодувања кои беа преземени за спречување на кризата, според препораките на ММФ, требаше да ги опфатат и потребите на најзагрозените слоеви од населението со цел да се развие мрежа за социјална сигурност, преку зачувување или зголемување на социјалната потрошувачка. Овие активности ММФ ги извршува во соработка со Светска Банка и други донатори.

9.Концесионата помош за најсиромашните земји во светот е зголемена од 1,5 милијарди долари во 2008 на 3,8 милијарди во 2009 година, со интенција да се зголемат на 17 милијарди до 2014. Исто така, ММФ отпиша долг во износ од околу 6 милијарди долари за 24 сиромашни земји.

10.Фискалната политика на Фондот, исто така стана пофлексибилна евидентно преку пресметките на Фондот со поголем дефицит. Во просек за цела Субсахарска Африка дефицитот е зголемен од 2% на 7,5% од БДП⁴⁶, вклучувајќи ги тука и производителите на нафта.

5. УПРАВУВАЊЕ СО ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И ММФ

⁶² IMF Country Report No.11/42;Former Ypgoslav Republic of Macedonia; 2010 article IV consultation and request for an ar-rangement under the precautionary credit line, 2011 February, Washington DC

⁶³ G-20 Leaders Communique, Brisbane Summit, 15-16 November 2014 https://g20.org/wp-content/uploads/2014/12/brisbane_g20_leaders_summit_communique1

⁶⁴ Review of the Fund's Financing Role in Member Countries, IMF, 2008<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/082808.pdf>.

Џозеф Стиглиц смета дека во денешниот процес на глобализација имаме систем на глобално владеење без глобална влада. Меѓународните институции како Светската трговска организација, ММФ, Светската банка и други, обезбедуваат ад-хок систем на глобално владеење, но тој е многу далеку од глобална влада и не обезбедува демократска одговорност. Системот е структуриран на начин што не му служи на јавниот интерес и не обезбедува праведност. Во меѓународната арена се слушаат само гласовите на финансиската заедница. ММФ поднесува извештаи до министрите за финансии и до гувернерите на централните банки. Една од главните точки во неговата агенда е да ги направи овие централни банки понезависни и помалку демократски одговорни. Тоа не би имало никакво влијание ако ММФ решаваше за прашања што ја засегаат само финансиската заедница, но неговите политики всушност влијаат врз секој аспект од животот. Тој ги принудува земјите да водат рестриктивни монетарни и фискални политики, го проценува соодносот меѓу инфлацијата и невработеноста, и во тој сооднос секогаш повеќе внимание и придава на инфлацијата. Тоа што правилата на играта ги диктира ММФ (односно финансиската заедница) е проблем не само од аспект на вредностите, туку и на идеологијата. Доминантниот поглед на свет е оној на финансиската заедница, дури и кога доказите во негова полза се ретки. Всушност, убедувањата во однос на клучните прашања се толку цврсти што теориските и емпиriskите докази се сметаат за речиси непотребни. Да се потсетиме повторно на позицијата на ММФ во врска со либерализацијата на пазарите на капитал. Како што беше истакнато, политиките на ММФ ги изложуваат земјите на сериозен ризик. Би можело да се помисли дека, со оглед на доказите за штетите, ММФ би можел да понуди изобилство докази во полза на исправноста на неговите политики. Достапните докази укажуваат дека позитивниот ефект врз растот беше мал или воопшто не постоеше. Идеологијата му овозможи на ММФ да го игнорира отсуството на позитивни ефекти, но и целосно да ги занемари доказите за високата цена што земјите ја платија -потенцира Стиглиц⁶⁵.

6. АНАЛИЗА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И УЛОГАТА НА ММФ

Република Македонија како самостојна и суверена држава свето членство во Меѓународниот Монетарен Фонд после распадот на поранешната Социјалистичка Федеративна Република Југославија го продолжи во 1993 година со донесување на Законот за правно наследство на Република Македонија на членството во Меѓународниот монетарен фонд од 13 април 1993 година објавен во Службен Весник на Република Македонија бр. 23/93. Со тоа Република Македонија на својата територија ги прифати одредбите на Статутот на Меѓународниот монетарен фонд. Нејзините квота е 68.900.000 СПВ (околу 95.000.000 \$), а нејзината извонредна употребата на кредити ММФ изнесува 45.900.000 СПВ (околу US \$ 63.000.000) Во членот 4 од Законот за правно наследство на Република Македонија на членството во Меѓународниот монетарен Фонд законодавецот ја определува Народната Банка на Република Македонија како:

- фискален агент на Република Македонија да ги извршува сите работи и трансакции во има на Република Македонија, во согласност со Статутот на Фондот.
- Депозитар на Фондот во Република Македонија во согласност со членот XIII, оддел 2 од Статутот на Фондот
- Што се однесува на делот на работите во врска со специјалните права на влечење, законодавецот исто така ја определува Народната Банка на Република Македонија да ги врши сите работи и трансакции во врска со учеството на Република Македонија во Одделот за специјални права на влечење во Фондот. Во врска со уплатата на квотата на Република Македонија во Фондот, Народната Банка во согласност со Статутот на Фондот може да издаде непреносливи, без каматни обврзници, соодветни на обврските кои произлегуваат од членството во Фондот Република Македонија припаѓа на Холандската група и согласно висината на својата квота во Фондот учествува со 68,9 милиони специјални права на влечење што претставува 0,03% од вкупните средства на Фондот. Сразмерно износот на квотата Република Македонија поседува 0,06% од вкупните гласови. Република Македонија во Фондот ја претставува гувернерот на Народната Банка, како гувернер на Фондот и заменик на гувернерот на Народната Банка, како заменик на гувернерот на Фондот.

Почетокот на деведесеттите години од минатиот век на Балканот го одбележа распадот на поранешната заедничка држава Социјалистичка Федеративна Република Југославија и истиот карактеризиран со комбинација од војни, ембарга, трговски санкции и економска и финансиска нестабилност продуцираше специфично нестабилно економско опкружување за Република Македонија на

⁶⁵ Stiglitz E. Joseph, The Stiglitz report, Reforming the International Monetary and Financial System in the wake of Global Crisis, The New Press, New York, London, 2010

патот на нејзината транзиција кон отворена пазарна економија во периодот на нејзиното осамостојување. Почетокот на осамостојувањето на Република Македонија исто така беше проследен со значајни пореметувања на економската стабилност на претпријатијата како резултат на губењето на пазарите на север поради санкциите на Обединетите Нации за Федеративна Република Југославија и економската блокада која во тоа време ја наметна Република Грција. Во услови на сериозно разорен стопански сектор и неможнота на Народната банка истиот да ги рефинансира, огромна фискална нерамнотежа поради високите даноци и потребата од социјални трансфери, услови на хиперинфлација, растечка стапка на невработеност и БДП кој во 1993 година беше 33% под износите пред осамостојувањето, на Република Македонија и беше неопходна помош од Меѓународниот монетарен фонд⁶⁶.

6.1 Фискална политика: Обезбедување на силна фискална фондација

Фискалната политика во Република Македонија според параметрите на ММФ е приспособлива и прилагодлива во 2016 година. Со циклично прилагодена конкуренција и забележан и дефицит кој исто така се подобрува како одраз на капиталните трошоци. Комбинацијата на ниските цени и ниската ефикасност на наплата резултира со постојан пад на даночните приходи, додека расходи се две третини за социјални трансфери и субвенции кои се во стабилен однос со БДП. За 2016 година, проектот за вработување бележи фискален дефицит до 4% од БДП, земајќи сметка за зголемување на трошоците во два ребаланса на буџетот. Бруто фискални финансиски потреби за 2016 година се 15% од БДП, но се опфатени со постапката за издавање од последните обврзници.

Тука се во пораст и фискалните ризици. Јавниот долг е на нагорна линија од 2008 година а се предвидува и достигнува 48% од БДП на крајот од 2016 година. Со брзиот и одржлив јавен долг се зголемуваат и трошоците за позајмување.

6.2. Користени кредитни ангажмани и намена

Првиот стенд бај кредитен аранжман за Република Македонија, Меѓународниот монетарен фонд го одобри на 5 мај 1995 година. Времетраењето на овој аранжман е тринаесет месеци во износ од 22,3 милиони специјални права на влечење или 35 милиони УСА долари. Овој аранжман беше наменет за фискална стабилизација и реформа на економските политики.

Имено, главна цел на овој аранжман заклучно со 1995 година кога истекува рокот на истиот беше:

- да се осигура намалување на инфлацијата,
- да се зголемат девизните резерви во еквивалент од десет неделен извоз
- да се нормализираат односите со официјалните билатерални и мултилатерални кредитори,
- пораст на БДП за 1% до крајот на истекот на аранжманот во 1995.

На 14 април 1997 година ММФ го одобри тригодишниот Аранжман за структурно прилагодување – Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF) за Република Македонија. Времетраењето на овој аранжман е за периодот 1997-1999 во износ од 56,56 милиони специјални права на влечење или 75 милиони УСА долари. Основната намена на овој аранжман како што и самиот наслов упатува беше поддршката на економските реформи во периодот 1997-1999 година

Во 1999 година Македонија се соочи со сериозни последиците кои се одразија на нејзината економска стабилност предизвикани од бегалската кризата на Косово. Имено, според податоците на ММФ бегалската криза која се прелеа од Косово предизвика сериозни потреси во Македонија. Ова беа главните причини поради кои ММФ на 5 август 1999 година го одобри Кредитот за обештетување и финансирање – Compensatory and Contingency Financing Facility (CCFF) во износ од 13,78 милиони СПВ или 19 милиони УСА\$ и главна намена да се поддржи спречувањето на привремениот пад на извозот на стоки и услуги, предизвикан од бегалската криза.

Со цел завршување на неисполнетите обврски од ESAF аранжманот, на 29 Ноември 2000 година, Фондот го одобри тригодишниот PRGF- Poverty Reduction and Growth Facility (Намалување на сиромаштијата и поддршка на растот) во износ од 10,3 СПВ или 13 милиони УСА \$ и Extended Fund Facility во износ од 24.1 милиони СПВ или 31 милиони УСА \$. Меѓутоа, само една година подоцна овие аранжмани Владата на Република Македонија ги откажа од причини што не беше во можност да ги исполни преземените обврски од аранжманот, како резултат на сериозните пореметувања кои Македонија ги претрпе од конфликтот во 2001 година.

⁶⁶ <http://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2016/12/31/former-yugoslav-republic-of-macedonia-2016-article-iv-consultation-press-release-and-staff-44407>

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Конфликтот од 2001 година, покрај нарушувањето на безбедносната состојба, доведе до застој на развојот на економијата, нарушување на макроекономската рамнотежа, забавување на структурните реформи и намалување на довербата кај инвеститорите. Политичката нормализација и спроведувањето на рамковниот мировен договор, создадоа услови за насочување на властите кон економското закрепнување. На 30 април 2003 година ММФ го одобри Stand-By Arrangement во износ од 20 милиони СПВ или 28 милиони УСА долари кој беше наменет за поддршка на економската програма за периодот април 2003-јуни 2005. Економската програма која е поддржана со овој аранжман беше насочена кон :

- создавање основа за одржлив економски раст и зголемување на вработеноста
- воспоставување на фискална рамнотежа
- одржување на фиксниот девизен курс
- закрепнување на резервите и
- спроведување про-пазарни структурни реформи на пазарот на труд

Во 2005 година, Република Македонија се стекна со статус на земја кандидат за прием во Европската Унија. Потребните структурни прилагодувања сеуште не беа завршени и земјата се соочуваше покрај со слаб економски раст, исто така и со слабости на институциите. За исполнување на понатамошните критериуми за членство во Европската Унија, Владата на 31 август 2005 година склучи нов тригодишен Stand-by Arrangement во износ од 51,7 милиони СПВ или околу 75,8 милиони УСА\$. Клучните поенти на овој аранжман беа:

- реформа на пазарот на труд и поефикасна алокација на ресурсите надвор од сивата економија што ќе резултира и со правна заштита на трудот и поефикасно прибирање на приходите
- Сеопфатна реформа на судството и зајакнување на владеењето на правото, што како ефект ќе има и подобрување на бизнис климата, повисок степен на инвестиции вклучително и странски директни инвестиции
- Консолидација и рационализација на собирањето на даноците како и мерки за подобрување на буџетското планирање и извршување, со цел да се зајакне владиното извршување на операциите.
- Реформа на здравствениот сектор.

Почетокот на последната глобална економско-финансиска криза од 2008 година, како и првите критични години од истата, Република Македонија го помина без аранжман со Фондот. Втората половина на 2011 година ја одбележаа турбулентни движења на финансиските пазари во еврозоната кои повторно ја актуелизираа должничката криза кај некои земји членки на Унијата меѓу кои и Грција, Шпанија, Италија и Португалија. Во вакво опкружување, и со образложение за да се превенира прелевањето на кризата од нестабилното опкружување во Република Македонија, Владата на 19 јануари 2011 година склучи со ММФ двегодишен Precautionary Credit Line (PCL) во износ од 413,4 милиони СПВ или околу 475,6 милиони €. Пристапот во првата година од аранжманот е еднаков на 344,5 милиони СПВ или околу 396,4 милиони € односно 500% од квотата, покачувајќи се во втората година до вкупнио одобрениот износ на аранжманот.

Согласно релевантните податоци, Република Македонија сеуште има сериозни проблеми со своите развојни потреби како што се:

- намалувањето на стапката на невработеност
- стабилен и одржлив економски раст
- јавниот долг
- одржувањето на девизните резерви
- интегрирањето во ЕУ

Република Македонија ги користеше аранжманите на ММФ во периоди на криза (1993-2008) со цел надминување на последиците од кризата, за поддршка на својот евроинтеграциски процес како што беше искуството со користените Stand-by аранжмани но и користењето на ESAF аранжманот, како и во периодите (2011) на постоење закана од пренесување на кризата по пат на domino ефект од опкружувањето како што е PCL аранжманот.

Од она што беше изнесено претходно, а кое се однесува на аранжманите кои се наменети за справување со последиците од криза може да се заклучи дека на патот кон отворена пазарна економија, соработката со ММФ и помогна на Република Македонија. Најголем придонес користените аранжмани овозможува во делот на:

- фискалното прилагодување,
- одржувањето на фиксниот девизен курс и

- одржување на релативното ниско ниво на инфлација.
- платниот биланс,
- структурното прилагодување

ЗАКЛУЧОК

Со напредувањето на глобализацијата, условите за живеење се значително подобрени во речиси сите земји. Сепак, најсилните придобивки од глобализацијата се во развиените земји, и јак некои земји во развој се забележани промени. Меѓународниот монетарен фонд смета дека економскиот развој е единствениот начин за да се подобри животниот стандард во земјите во развој, а тоа најдобро се постигнува преку глобализацијата. Тоа е направено од повеќето во фондот, во рамките на мандатот даден на своите членови, за заштита на меѓународниот финансиски систем, и да им помогне на своите членови да ги искористат можностите што ги нуди интеграцијата во светската економија, и минимизирање на ризиците кои се поврзани со нив. Сепак, исто така се дава признавање на направениот напредок благодарение на глобализирањето како појава. Со појавата на кризата во 2008 година Република Македонија ги користеше аранжманите на ММФ со цел надминување на последиците од кризата како што беше искуството со користените Stand-by аранжмани но и користењето на ESAF аранжманот, како и во 2011 –та година во кој период постоеше закана од пренесување на кризата по пат на домино ефект од опкружувањето. Како општ заклучок би можело да се каже дека аранжманите на ММФ можат да обезбедат помош на земјите во услови на криза, надминување на истата и во превенирањето на кризите. Но, потпирањето само на поддршката од ММФ, во отсуство на Национална стратегија која ќе го профилира развојот на националната економија и искрена намера посветеност да се дефинираат и надминат проблемите, само ќе ги ослабне националните политики и ќе создаде дури и поголеми проблеми ако го земеме предвид фактот дека користењето на аранжманите на ММФ во суштина е кредитно задолжување на националната економија.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Nicholas Crafts, [Globalization and Growth in the Twentieth Century, IMF Working Paper, WP/00/44](#), Washington DC, April 2000.
2. Proposal for an SDR Allocation – Background Information, International Monetary Fund, 1994
3. Stiglitz E. Joseph, The Stiglitz report, Reforming the International Monetary and Financial System in the wake of Global Crisis, The New Press, New York, London, 2010
4. Review of the Fund's Financing Role in Member Countries, IMF, 2008 <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/082808.pdf>.
5. G-20 Leaders Communique, Brisbane Summit, 15-16 November 2014 https://g20.org/wpcontent/uploads/2014/12/brisbane_g20_leaders_summit_communique1
6. IMF, Articles of a Agreement of the International Monetary fund
7. IM, The end of Bretton Woods System (1972-81)
8. Мирашиќ, Г., (2011) "Меѓународен монетарен фонд и т.н Вашингтонски концензус"